

Süleyman Demirel Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Y.2006, C.11, S.2 s.1-20.

TÜRKİYE'DE İMALAT SANAYİİNDE SEKTÖRLERARASI ÜCRET FARKLARININ ANALİZİ

THE ANALYSIS OF THE INTERSECTORAL WAGE DIFFERENTIALS IN THE MANUFACTURING INDUSTRY IN TURKEY

Prof.Dr.Hüseyin AKYILDIZ*
Yrd.Doç.Dr.Adem KORKMAZ*

ÖZET

Ekonometrik çalışmalarda farklı sonuçlara ulaşılsa da, rasyonel ve irrasyonel nedenler sektörlerarası ücret farklarına yol açmaktadır. Ülkemizde imalat sanayiinde, ortalama değer olarak dönem sayısı %1 arttığında, genel Gini katsayısı yaklaşık %3,84 civarında artış sergilemektedir (R^2 : 0,6733). TİS kapsamı dışındaki işyerleri itibariyle Gini katsayıları, TİS kapsamına giren işyerlerine göre daha yüksek düzeylerde seyretmektedir. Ayrıca sendikaların ücret üzerindeki etkisi arttıkça genel Gini katsayısı küçülmektedir. Diğer yandan sendikaların toplu pazarlık gücü ile kapasite kullanım oranı bir birlerini etkileyen iki değişkeni oluşturmaktadır. Bu nedenle, Gini katsayısını açıklayan değişken olarak kapasite kullanımı ile genel Gini katsayıları arasında yeniden bir analiz gerçekleştirilmiştir. Alınan sonuçlara göre, ortalama değer olarak kapasite kullanım oranı %1 arttığında sektörlerarası genel Gini katsayısı %6,4647 oranında artış sergilemektedir (R^2 : 0,5411). Bu iki değişkene ilişkin elde edilen sonuçlar imalat sanayiinde, sendikaların ücretler üzerindeki etkisi ile kapasite kullanımındaki artışların farklı sektörlerde çok farklı büyüklüklerde ortaya çıktığını göstermektedir.

ABSTRACT

Even if the different results have been reached by some econometric studies, it is clear that some rational or irrational factors have caused the intersectoral wage differentials. The general Gini coefficient rises by approximate 3,84% when the number of the period as a value increases 1% in our country (R^2 : 0,6733). Gini coefficients by the companies in which collective bargaining agreements have not existed are higher than those by those in which collective bargaining agreements have been carried

-
- * Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü Öğretim Üyesi.
  - * Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü Öğretim Üyesi.

out. Also, The general Gini coefficient has gotten smaller so long as the effect of trade unions on wages has gotten bigger. On the other hand, the collective bargaining power of the trade union and the utility rate of capacity are the variables that affect each others. So, the relation between the utility rate of capacity and the general Gini coefficient has been analysed again. The intersectoral Gini coefficient rises by 6,4647% when the utility rate of capacity as a value increases 1% ($R^2: 0,5411$) as the results of the study. These conclusions show that the encrease of the effect of trade unions on wages and the rise of the utility rate of capacity in the manufacturing industry have appeared at the very different levels in the different sectors.

Gini katsayısı, sektörlerarası ücret farkları, imalat sanayi.
Gini coefficient, intersectoral wage differentials, manufacturing industry.

GİRİŞ

Sektörlerarası ücret farklarının dinamiklerin ilişki yapılmış çeşitli ekonometrik çalışmalar mevcuttur. Ancak elde edilen sonuçlar çoğu zaman bir biriyle çelişmektedir. Aslında yapılan her çalışma, gerçekleştirildiği toplumun ekonomik sosyolojik ve hukuk mevzuatından etkilenmektedir. Bütün bunlara rağmen, ölçülebilen ve ölçülemeyen iş gereklerindeki, sermaye stokları ve teknolojik birikimdeki farklılıklar, tekelleşme, sendikalaşma oranı ve işçi devrindeki farklılıklar gibi etkenler sektörlerarasında ücret farklılaşmalarına yol açmaktadır. Çalışma, ülkemizde imalat sanayiinde sektörlerarası ücret farklarını, temel trenler ve temel dinamikleriyle ele almayı amaçlamaktadır. Sürecin temel dinamikleri olarak sendikalar ve işçi devri ele alınmıştır.

Bu bağlamda, konu önce teorik olarak ele alınmış; daha sonra DİE'nün imalat sanayiinde alt sektörlere ilişkin brüt kazanç ortalamaları ile DPT'nın kapasite kullanım oranlarına ilişkin verileri esas alınarak Gini katsayıları hesap edilmiştir. Daha sonra da sendikaların ücretler üzerindeki etkisi ve kapasite kullanım oranları ile Gini katsayıları arasında ilişkiler regresyon yöntemi ve Lorenz eğrileri yoluyla analiz edilerek, sonuçlar çıkarılmıştır.

1. TEORİK ÇERÇEVE

1.1. Neo-Klasik Teori

Neo-klasik teori, ücreti emeğin marjinal ürün hasılasının fonksiyonu olarak ele almakta; ortalama ücret ile ortalama kalifikasyon arasında pozitif bir bağ kurmakta; ayrıca emek mobilitesini de sürece dahil ederek, uzun dönemde farklı sektörlerde çalışan aynı kalifikasyona sahip işçiler arasında ücretlerin eşitlenme eğiliminde olduğu sonucuna ulaşmaktadır (Pugel, 1980:248). Dolayısıyla, anılan teori, ücret farklarını işlerin gerektirdiği kalifikasyon düzeyinin fonksiyonu olarak ele almaktadır. Bu yaklaşımın

özünde Adam Smith'in "tazmin edici ücret farkları" teorisi bulunmaktadır (Smith, 1979: 339). Buna göre, işçilere ödenen ücret farkları, işçilerin olumsuz karakteristikler taşıyan işlerde tutulabilmesi için sağlanan tazmin edici ödemelerden (compensation wage premiums) başka bir şey değildir (Brown, 1980:113). Bu bağlamda, sektörlerarasında ücret farkları ile işlerin taşıdığı olumsuzlukların dağılımı arasında bir bağ kurulmaktadır.

Diğer yandan, farklı sektörlerde çalışan benzer kalifikasyona sahip işçilerin nominal ücretlerinin farklı olmasına karşın, reel ücretlerinin farklı bölgelerde farklı satın alma gücü nedeniyle eşitlendiği ileri sürülmektedir (Pugel, 1980:249).

1.2. Neo-Klasik Teoriyle Örtüşmeyen Yaklaşımlar

Emek arz ve talebinde bulunanların piyasaya ilişkin bilgilerinin kusursuz olduğu, kar ve fayda maksimizasyonu varsayımları neo-klasik teorinin temelini oluşturmaktadır. Bu varsayımlar gerçekte pek fazla anlam taşımamaktadır. Örneğin, işçilerin hem iyi çalışma koşulları hem de yüksek ücret talebinde bulunmaları, buna karşın işverenin de kalifiye işçileri seçmesi söz konusu olabilir. Bu durumda ücret ile işin olumsuz koşulları arasında kurulan pozitif ilişkinin zayıf bir ilişki olduğu ortaya çıkmaktadır. Çünkü marjinal işçinin iş koşullarını algılaması varsayımdan farklı olabilir. Örneğin bazı işçiler bedensel işlerden nefret ederken, diğerleri bu tür işleri daha rahat işlere tercih edebilir. Dolayısıyla bir işin gerektirdiği bedensel çaba, marjinal işçi için olumsuz bir çalışma koşulunu oluşturmayabilir. Bu nedenle de, iş gereği olarak daha fazla bedensel çaba gerektiren iş ile daha az bedensel çaba gerektiren diğer iş arasında, bedensel çaba farkının telafisini gerektiren bir ücret farkının ödenmesi gerekemeyebilir. Diğer yandan iş gerekleri pek ölçümlenememekte, hem iş gerekleri hem de işçilerin nitelikleri sürekli değişmektedir. Dolayısıyla işlerin gerekleri ile işçilerin niteliklerine ilişkin değerlendirmeler subjektif ve yanlı olmaktadır. Bu nedenlerle, neo-klasik teorinin içeriğini oluşturan "farkların eşitlenmesi" yaklaşımı, gerçekte çelişmektedir (Brown, 1980:131-132).

Ancak, Goux ve Maurin'in (1999:513-514), Fransaya ilişkin yaptıkları çalışmada, sektörlerarası ücret farklılıklarının, farklı sektörlerde çalışan işçilerin ölçülemeyen niteliklerindeki farklılıklardan kaynaklandığı sonucuna vardıkları, sektörlerarası ücret farklılıklarının sadece firmalar arası ücret farklılıklarının küçük bir parçası olduğu neticesine ulaştıkları da ifade edilmelidir. Ancak, Krueger ve Summers'ın bulguları, sektörlerarası ücret farklarının, göz ardı edilen çalışma koşullarından, diğer deyişle, farklı sektörlerde çalışan işçilerin ölçülemeyen niteliklerindeki farklılıklardan kaynaklandığına ilişkin yaklaşımla çelişmektedir. (Krueger and Summers, 1988: 273-280). Bu bağlamda, Goux ve Maurin'in gerek sektörlerarası ücret farklılıklarını işçilerin ölçülemeyen niteliklerine bağlaması gerekse bu olgunun "farklılıkların eşitlenmesi" yaklaşımına güç katması da pek mümkün gözükmemektedir.

Kaldı ki, iş piyasaları “farklılıkların eşitlenmesi” teorisinin varsaydığı gibi rekabetçi değildir. Her şeyden evvel, sermaye stoklarının teknolojik yapısı ve emeğin örgütsel yeteneklerindeki farklılıklar sektör içi ve sektörlerarası ücret farklılıklarına yol açmaktadır. Özellikle aynı sektör içinde ve farklı sektörlerde aynı niteliklere haiz işçilere, emek ve sermaye arasındaki sınıf mücadelesinden ve kapitalistler arasındaki rekabetten kaynaklanan farklı ücretler ödenebilmektedir. Kaldı ki, ücret farklılığı yaratan nedenler sadece bunlarla sınırlı değildir. Ayrıca çeşitli kriterlerden kaynaklanan diskriminasyon da eşit nitelikli işçiler arasındaki ücret farklılıklarına yol açabilmektedir (Mason, 1995:548).

1.3. Sektörlerarası Ücret Farklarına Yol Açan Nedenler

1.3.1. Ürün Piyasasına İlişkin Kusurlar

Ürün piyasasına ilişkin kusurlar sektörlerarasında farklı sonuçlara yol açmaktadır. Örneğin ABD’de imalat sanayinde yapılan bir araştırmadan elde edilen bulgulara göre, ürün piyasasındaki kusurlar sektörlerarasındaki ücret farklarını önemli ölçüde etkilemektedir (Pugel, 1980:252). Buna göre, işçilerin çalıştıkları firmalarının elde ettiği monopol karından pay almaları halinde, buldukları sektörde anti-tröst tedbirlere karşı çıktıkları görülmektedir. Örneğin anılan işçilerin, ithalatın serbest bırakılarak firmalarının rekabete açılması yoluyla, piyasadaki güçlerinin sınırlandırılmasına sadece potansiyel istihdamın etkilenmesi nedeniyle değil, aynı zamanda bu rekabetin gelecekte ücretlerinin düşürmesine yol açması sebebiyle de karşı çıkmaktadırlar. Bu olgu, sektörlerarası ücret farklılıklarına yol açan önemli bir faktöre ışık tutmaktadır. Bu bağlamda, sektörlerarasındaki tekel ya da oligopolistik yoğunluk farklılıklarının sektörlerarası ücret farklılıklarına yol açtığı ifade edilebilir (Pugel, 1980:248).

1.3.2. İşgücünün Niteliğine İlişkin Nedenler

Pugel’in çalışması, işçilerin kalifikasyon farklarının yanı sıra, kadınların, beyaz olmayanların, güneyli olanların, 30-54 yaş grubunun işgücü içerisindeki paylarının ve sendikalaşma oranlarının da ücret farklarına yol açtıklarını ortaya koymaktadır. Bu çalışmada, özellikle, işgücünün deneyim ve beceri düzeyinin verimlilik üzerindeki etkilerine vurgu yapıldıktan sonra, genç işçilerin deneyimsiz, yaşlı işçilerin fiziki güçlerinin ise daha düşük olduğu, 30-54 yaş arasındaki işçilerin verimlerinin zirvesinde bulunduğu ifade edilmekte; deneyim ve beceri birikiminin sektörlerarası kusurlu dağılımının sektörlerarası verimlilik farkına yol açacağı ortaya konmaktadır (Pugel, 1980:248). Keza, 30-54 yaş grubunun işgücü içindeki payı ile ortalama saatlik kazanç arasındaki pozitif ilişki olduğu görülmektedir. Anılan yaş grubu ile verimlilik arasında ortaya çıkan ilişkinin rasyonel bir olgu olduğu ifade edilmelidir. Ancak, söz konusu çalışmada kadın ve güneyli işçilerin işgücü içerisindeki oranları ile ortalama kazanç arasında negatif; buna karşın işgücünün sendikalaşma oranı ile ortalama saatlik kazanç arasında pozitif ilişkinin olduğu görülmektedir (Pugel, 1980:252). Özellikle

Pugel sendikalaşmanın emek mobilitesini engelleyen önemli bir faktör olduğunu, bu nedenle de, sendikalaşma ile yüksek ücret arasında pozitif, sendikalaşma ile istihdam arasında ise olumsuz bir ilişkinin olduğunu ifade etmektedir. (Pugel, 1980:248-253).

1.3.3. İnovasyon

Geleneksel makro-ekonomik yaklaşım, verim artışının ücret artışına yol açacağını içermektedir. Bu yaklaşıma göre, rekabetçi denge sürecinde ücret hadlerinin emeğin marjinal verimliliğine eşitlenmesi gerekmektedir. Bu yaklaşım, verim artışının emek piyasasından bağımsız dışsal (exogenous) bir olgu olduğunu varsaymaktadır. Halbuki, tam tersine, verimlilik artışı firma ve sektör düzeyinde inovasyon eğilimlerinin belirlediği içsel bir olgudur. Firmalar, artan yüksek ücretlere tepki olarak, emeğin ikamesini sağlayan ve verimliliği artıran inovasyona yönelir. Dolayısıyla, yüksek ücret artışları, genel ekonomide teknolojik ilerlemeye, sektörel düzeyde de verimlilik artışına neden olan inovasyona yol açmaktadır. Bu bağlamda ücret artışı ve verimlilik artışı içsel birer olgu olarak ortaya çıkmaktadır (Bester and Petrakis, 2003:53). Ayrıca inovasyonun sadece teknolojik bir olgu değil, aynı zamanda örgütsel bir olgu olduğu da ifade edilmelidir (Sanidas, 2004:81).

1.3.4. İşletme Büyüklüğü

İşletmelerin ölçek büyüklüğü ile ortalama saatlik kazanç arasında pozitif bağ kurulmaktadır (Pugel, 1980:252). Örneğin, İngiltere'de imalat sanayine ilişkin yapılan ekonometrik bir çalışmada elde edilen bulgular, büyük işletmelerde daha yüksek ücretlerin ödendiğini göstermektedir. Anılan çalışmada, yüksek ücretlerin nedeni, büyük işletmelerde vardiya usulünün uygulanması ile işgücü dağılımının üretim organizasyonunu daha güç hale getirmesine bağlanmaktadır. Bu bağlamda, çalışanlarda daha yoğun bağımlılık yaratan resmi kural ve standartların uygulanması, olumsuz iş koşulları olarak tazmin edici ücret farklarını gerektirmektedir. Bu nedenle de büyük firmalarda ödenen ücret farkları monopol rantı olarak değerlendirilmemektedir (Blanchflower, 1986:1035). Keza, Masters de (Aktaran: Pugel, 1980:249), büyük işletmelerde işin doğurduğu olumsuz koşulların ve sıkı kontrolün işçilerin lehine tazmin edici ücret farkları yarattığını ileri sürmektedir.

Ancak, bu yaklaşımın tam tersi yönünde bir ilişkinin olduğu da ifade edilmektedir. Bu karşı yaklaşımda, işçilerin iş deneyimi ile ücretleri arasında pozitif ilişki kurulmakta; sabit sermayenin yoğun olduğu imalat sanayinin konjonktürel dalgalanmalara duyarlı olması nedeniyle büyük ölçekli işletmelerde işçi devrinin yüksek olduğu; bu nedenle bu işletmelerde çalışan işçilerin deneyim süresinin düşük kaldığı ve bunun da ücretleri olumsuz etkilediği ifade edilmektedir. Yani sabit sermaye yoğunluğu ile ücret arasında negatif bir ilişki kurulmaktadır (Heywood, 1986: 342)

1.3.5. İşçi Devri, Rekabete Kapalılık ve Sosyolojik Etkin

Krueger ve Summers, sektörlerarası ücret farklarını sektörler itibariyle iş koşullarındaki olumsuzluk farklarının tazmininden ziyade, ilave

bir etken olarak değerlendirmektedir. Krueger ve Summers, yaptıkları çalışmada, sendikaların tehdit etkisi (union threat) ile sektörel pazarlık güçlerindeki farklılıkların ve beşeri sermaye birikiminin sektörlerarası dağılımının, sektörlerarası ücret yapısını etkilemediği; farklı sektörlerde farklı düzeyde olan işçi devrinin sektörlerarası ücret farklarına neden olduğu; yüksek ücretli sektörlerde çalışan işçilerin rekabete kapalı olmanın rantını paylaştığı ve sektörlerarası ücret farklılıklarının sosyolojik bir olgu olarak ele alınması gerektiği sonucuna ulaşmaktadır. Bu bağlamda Krueger ve Summers (1988:259), sektörlerarası ücret farklarına ilişkin klasik rekabetçi teorileri reddetmekte; bunların yerine, iş süresi (tenure), işçi devri ve rekabete kapalılık gibi faktörlerin etkili olduğunu düşünmektedir.

2. İMALAT SANAYİİNDE SEKTÖRLERARASI ÜCRET FARKLARININ ANALİZİ

2.1. Amaç Ve Kapsam

Çalışmanın amacı, Türkiye’de imalat sanayiinde sektörlerarası ücret farklarının temel dinamiklerinden bazılarının belirlenmesi ve ölçümüdür. Yukarıda görüldüğü üzere, sektörlerarası ücret farklarını etkileyen rasyonel ve irrasyonel çeşitli nedenler bulunmaktadır. Bu nedenler, işlerin gerektirdiği nitelikler ve olumsuz çalışma koşullarının yanı sıra, işçilerin ölçülemeyen niteliklerindeki farklılıklar, sermaye stoklarının teknolojik yapısı ve emeğin örgütsel yeteneklerindeki farklılıklar, diskriminasyon, tekel ya da oligopolistik yoğunluk farklılıkları, deneyim ve beceri birikimlerinin kusurlu dağılımı, sendikalaşma oranlarındaki dağılım, inovasyon düzeylerindeki farklılıklar, iş sürelerinin dağılımı, işçi devrindeki farklılıklar ve her sektörün kendine özgü sosyolojik özellikleridir. Ancak bu nedenlerin, sektörlerarası ücret yapısını hangi yönde etkilediğine dair, ekonometrik çalışmalarda farklı sonuçlara ulaşılmaktadır. Buna karşın, bu nedenlerin şu ya da bu şekilde sektörlerarası ücret farklarını etkilediği açıktır. Bu nedenle, önce ülkemizde imalat sanayiinde sektörlerarası ücret farklarının genel bir ölçümü yapılacak; daha sonra da, önemli iki etken olarak düşünülen “sendika”lar ile “işçi devri”nin sektörlerarası ücret yapısı üzerindeki etkileri ortaya konacaktır.

2.2. Metodoloji

Sektörlerarası ücret farklarının ölçümünde Gini katsayıları kullanılarak ve elde edilen veriler arasındaki ilişkiler regresyon analizine tabi tutulmuştur. Ayrıca, genel, toplu iş sözleşmesi kapsamı içindeki ve dışındaki işyerleri itibarıyla sektörlerarası ücret eşitsizlikleri Lorenz diyagramıyla alan olarak gösterilmiştir. İşçi devrinin sektörlerarası ücret eşitsizlikleri üzerindeki etkilerinin analizinde, gösterge olarak kapasite kullanım oranları kullanılmıştır.

2.3. Bulgular

DİE’nün imalat sanayiinde sektörler itibarıyla brüt kazançlara ilişkin verileri esas alınarak Gini katsayıları hesaplanmıştır. Söz konusu

katsayılar aşağıda Tablo 1'de görülmektedir. Anılan tabloda, toplu iş sözleşmelerinin kapsamına giren ve girmeyen işyerleri itibariyle Gini katsayılarının yanı sıra; genel Gini katsayılarıyla toplu iş sözleşmesi kapsamına girmeyen işyerlerindeki Gini katsayıları arasındaki farklara yer verilmiştir. Diğer yandan imalat sanayiinde dönemler itibariyle toplu iş sözleşmesi uygulanan ve uygulanmayan işyerleri arasındaki ortalama ücretler karşılaştırılarak, toplu iş sözleşmesi uygulanan işyerlerindeki ortalama ücretin, toplu iş sözleşmesi uygulanmayan işyerlerindeki ortalama ücretten ne kadar daha yüksek olduğu hesap edilerek, sendikaların ücretler üzerindeki etkisi konusunda bir ölçek elde edilmiştir. Ayrıca, her sektörde farklı olmasına rağmen, işçi devri hakkında bir fikir vermesi amacıyla, tabloda, dönemler itibariyle kapasite kullanım oranına yer verilmiştir. Burada, imalat sanayiinde kapasite kullanım oranlarının, farklı sektörleri, ortalama değer olarak temsil ettiği düşünülmüştür.

Tablo 1: İmalat Sanayiinde Gini Katsayıları, Sendikaların Ücretler Üzerindeki Etkileri Ve Kapasite Kullanım Oranları

Dönemler	(a) Genel Olarak Sektörelarası Bütüt Kazanç Gini Katsayıları	(b) TİS Kapsamı Dışındaki İşyerleri İtibariyle Sektörelarası Bütüt Kazanç Gini Katsayıları	(c) TİS Kapsamındaki İşyerleri İtibariyle Sektörelarası Bütüt Kazanç Gini Katsayıları	(a-b)	(d) Sendikaların Ücret Üzerindeki Etkisi (%)	(e) Kapasite Kullanım Oranı (%)	
1	2000 (I)	0,205469587	0,182861151	0,150259865	0,022608	119,8146417	75,333
2	2000 (II)	0,207301282	0,179029125	0,164881419	0,028272	113,3528279	76,917
3	2001 (I)	0,182302753	0,18095891	0,14457745	0,001344	105,8715592	70,383
4	2001 (II)	0,205192523	0,177616565	0,161530098	0,027576	113,5941266	72,833
5	2002 (I)	0,199190527	0,175931711	0,168943433	0,023259	104,7380712	74,35
6	2002 (II)	0,194010832	0,166428202	0,158552438	0,027583	102,1803964	77,95
7	2003 (I)	0,580094775	0,337175274	0,203154259	0,24292	43,91661426	75,033
8	2003 (II)	0,573780349	0,298616493	0,189500397	0,275164	45,12839781	78,233
9	2003 (III)	0,577258293	0,286202806	0,192781735	0,291055	48,76135425	80,867
10	2003 (IV)	0,581032796	0,327900073	0,184785856	0,253133	42,13134114	79,767
11	2004 (I)	0,578173129	0,335069893	0,206806605	0,243103	31,86212649	77,6
12	2004 (II)	0,579496608	0,293478607	0,202684902	0,286018	37,99373145	82,033
13	2004 (III)	0,577269251	0,277757007	0,206346492	0,299512	42,59552816	83,2
14	2004 (IV)	0,576333628	0,286617046	0,197976262	0,289717	40,53435664	83,3
15	2005 (I)	0,583595223	0,345480823	0,189696571	0,238114	31,57522633	78,0667
16	2005 (II)	0,584034517	0,342216936	0,194095877	0,241818	30,43877617	80,8333
17	2005 (III)	0,587789919	0,314224642	0,203098649	0,273565	40,28730656	81,0333
18	2005 (IV)	0,579028926	0,304439304	0,177771638	0,27459	39,58692835	81,3

Not: "a,b,c" sütunlarında yer alan veriler, DİE tarafından sunulan ücretli çalışanların aylık ortalama bütüt kazançları (fazla mesai ücreti dahil) esas alınarak hesaplanmıştır. Bknz:<http://www.die.gov.tr/TURKISH/SONIST/ISGUCU/kazanc/210601.xls>;<http://www.die.gov.tr/TURKISH/SONIST/ISGUCU/kazanc/211103.xls>;<http://www.die.gov.tr/TURKISH/SONIST/ISGUCU/kazanc/191004tt4.gif>;<http://www.die.gov.tr/TURKISH/SONIST/ISGUCU/kazanc/191004tt5.gif>;<http://www.die.gov.tr/TURKISH/SONIST/ISGUCU/kazanc/191004tt6.gif>;<http://www.die.gov.tr/TURKISH/SONIST/UCRET/t428032005.xls>;<http://www.die.gov.tr/TURKISH/SONIST/UCRET/t528032005.xls>;<http://www.die.gov.tr/TURKISH/SONIST/UCRET/t628032005.xls>;http://www.die.gov.tr/TURKISH/SONIST/ISGUCU/kazanc/t4_290306.xls;http://www.die.gov.tr/TURKISH/SONIST/ISGUCU/kazanc/t5_290306.xls;http://www.die.gov.tr/TURKISH/SONIST/ISGUCU/kazanc/t6_290306.xls, Erişim: 09.04.2006;
"d": <http://ekutup.dpt.gov.tr/tg/index.asp?yayin=teg&yil=0&ay=0>, Temel Ekonomik Göstergeler Şubat 2006, Erişim: 09.04.2006.

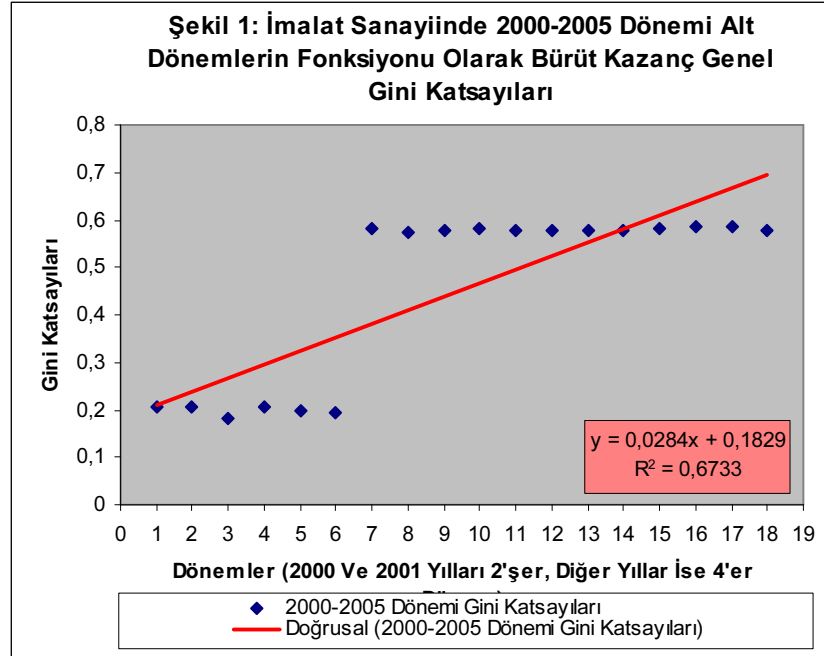
2.3.1. İmalat Sanayiinde Genel Ücret Farkları

Aşağıda, Tablo 2’de sonuçları verilen regresyon analizinde, imalat sanayiinde sektörlerarası ücret farklarına ilişkin Gini katsayıları dönemlerin fonksiyonu olarak ele alınmıştır. Bağımsız değişken olarak ele alınan “dönem” değişkeni, bağımlı değişken olarak ele alınan Gini katsayısındaki değişimin %67’sini açıklamaktadır. Aşağıdaki sonuçlara göre, ortalama değer olarak, dönem sayısı %1 arttığında Gini katsayısı yaklaşık %3,84 civarında artış göstermektedir. Yani dönemler itibariyle sektörlerarası ücret farklılıkları gittikçe artış eğilimi göstermektedir.

Tablo 2: Dönemler İle Gini Katsayıları Arasındaki İlişki

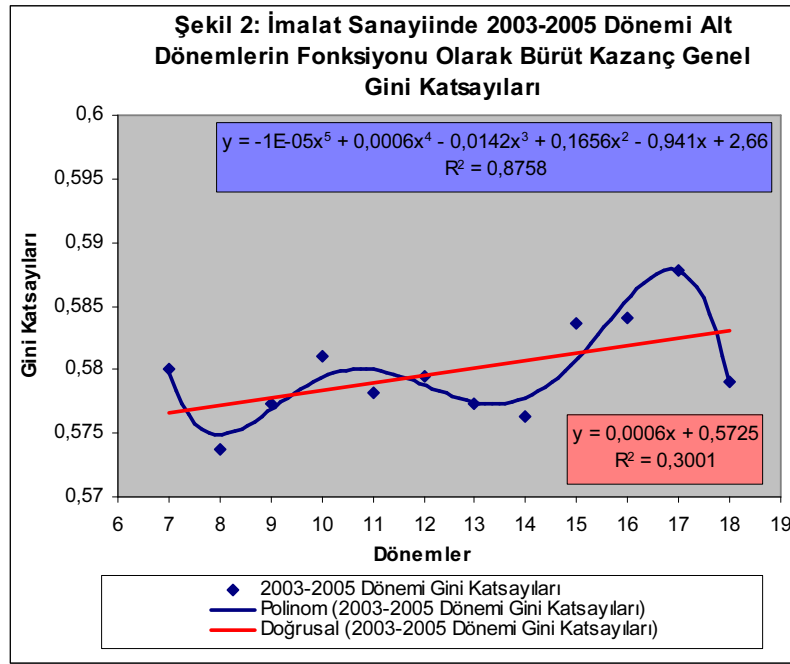
Çoklu R	0,820548886	Y=0,182913445+0,028414695 X			F	Anlamlılık F
R ²	0,673300475				32,97466564	3,02764E-05
Ayarlı R ²	0,652881755				t Stat	P-değeri
Standart Hata	0,108918009	Kesişim	0,182913445	Standart Hata	0,05356176	0,003546115
Gözlem	18	X	0,028414695	0,004948263	5,74235715	3,02764E-05
X	Dönemler				Esneklik: 3,83717792	
Y	Genel Olarak Sektörlerarası Gini Katsayısı					

Dönemler ile Gini katsayıları arasındaki ilişki, ayrıca, aşağıda Şekil 1’de sunulmuştur. Anılan şekilde görülüşü üzere, 6. dönemden (2002/II) itibaren Gini katsayılarında aşırı bir artış gözlemlenmektedir. Bu nedenle, 6. dönemden (2002/II) itibaren Gini katsayılarının nasıl bir seyir izlediğinin görülmesi amacıyla, yeni bir regresyon diyagramı (Şekil:2) elde edilmiştir.

Anılan şekilde 6. dönemden (2003/I) itibaren gerçekleşen süreçte Gini katsayılarının gittikçe dalgalandığı görülmektedir. Ancak aynı şekilde yer alan doğrusal fonksiyona bakıldığında, trendin yine artış eğiliminde olduğu görülmektedir. Doğrusal fonksiyonun belirlilik katsayısı (R^2) 0,30'dur. Bu katsayının biraz düşük olması, ortaya çıkan eğilimin önemsiz olduğunu ortaya koymamaktadır. Çünkü, sektörlerarası ücret farklarına etki eden rasyonel ve irrasyonel bir çok faktör bulunmaktadır. Bu bağlamda bu faktörlerden biri olarak "dönem"lerdeki gelişmenin, Gini katsayılarındaki değişimin %30'unu açıklamaktadır.

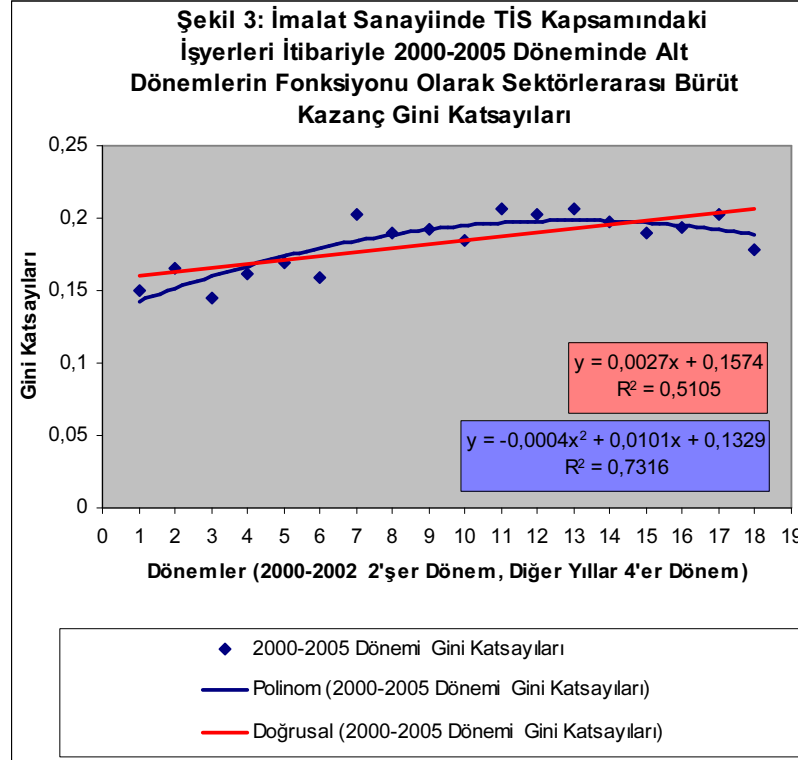
2.3.2. İmalat Sanayiinde TİS Kapsamındaki İşyerleri İtibariyle Ücret Farkları

Toplu iş sözleşmesi kapsamındaki iş yerleri itibariyle sektörlerarası Gini katsayıları hem genel Gini katsayılarının altında seyretmekte hem de dönemler itibariyle daha az artış göstermektedir. Aşağıda, Tablo 3'de sonuçları verilen regresyon analiz sonuçlarına göre, "dönem" değişkeni, toplu iş sözleşmesi kapsamındaki iş yerleri itibariyle sektörlerarası Gini katsayılarındaki değişimin %51'ni açıklamaktadır. Ortalama değer olarak, dönem sayısı %1 arttığında Gini katsayısı yaklaşık %0,14 civarında artış göstermektedir. Halbuki bu artış oranı genel Gini katsayıları için oldukça yüksek değerdedir (%3,84).

Tablo 3: TİS Kapsamındaki İşyerleri İtibariyle Dönemler İle Gini Katsayıları Arasındaki İlişki

Çoklu R	0,714470033				F	Anlamlılık F
R ²	0,510467427	Y=0,157387809+0,00271616 X			16,68423981	0,000863957
Ayarlı R ²	0,479871642		Katsayılar	Standart Hata	t Stat	P-değeri
Standart Hata	0,014636898	Kesişim	0,157387809	0,007197873	21,86587672	2,40861E-13
Gözlem	18	X	0,00271616	0,00066497	4,0846346	0,000863957
X	Dönemler				Esneklik: 0,140855581	
Y	Gini Katsayısı					

Dönemler ile Gini katsayıları arasındaki ilişki aşağıda Şekil 3’de parabol fonksiyonla da modellenmiştir. Bu fonksiyon ile tanımlanan ilişkide, X değişkeni (dönem), Y değişkenindeki (Gini katsayıları) değişimin %73’nü açıklamaktadır. Bu kapsamda bakıldığında, son dönemler itibariyle Gini katsayıları genel trendinin azalma eğiliminde olduğu görülmektedir. Dolayısıyla toplu iş sözleşmesi kapsamındaki iş yerlerinde sendikaların sektörlerarası ücret farklarını azaltıcı yönde rol oynadığı söylenebilir. Kaldı ki, genel Gini katsayılarına oranla toplu iş sözleşmesi kapsamındaki Gini katsayılarının oldukça düşük seyretmesi sendikaların genel olarak sektörlerarası ücret farklarını azaltıcı yönde etki ettiğini göstermektedir.

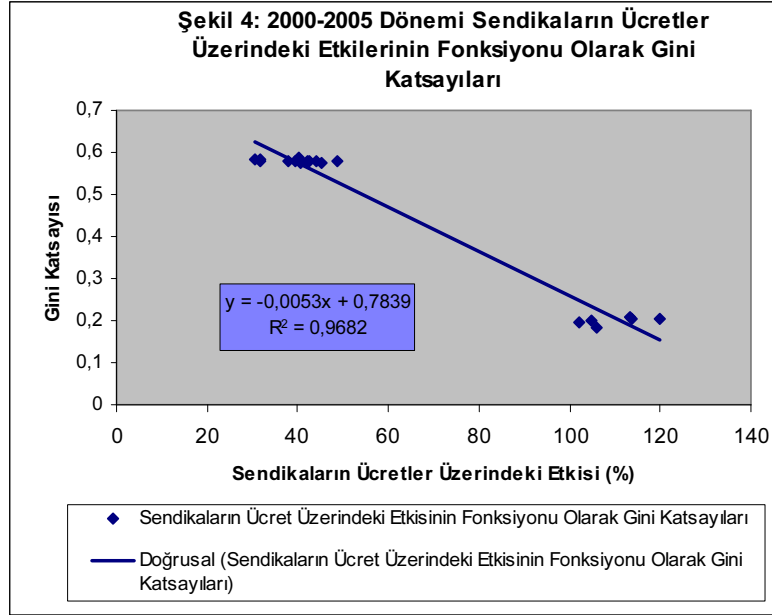

Söz konusu ilişki Tablo 4'de sonuçları verilen regresyon analizinde de görülmektedir. Regresyon denkleminin eğim katsayısının işaretinden ve regresyona ilişkin esneklik katsayısından da anlaşılacağı üzere sendikaların toplu iş sözleşmeleri yoluyla icra ettiği tesir Gini katsayılarının azalması yönündedir.

Tablo 4: Sendikaların Ücretler Üzerindeki Etkisi İle Gini Katsayıları Arasındaki İlişki

Çoklu R	0,98399677	Y=0,783888328-0,005252845X			F	Anamlılık F
R ²	0,96824965				487,9314751	2,05733E-13
Ayarlı R ²	0,96626525				t Stat	P-değeri
Standart Hata	0,03395468	Kesişim	0,783888328	Standart Hata	0,016989432	46,13976211
Gözlem	18	X	0,005252845	0,000237802	-22,08917099	2,05733E-13
X	Sendikaların Ücretler Üzerindeki Etkisi (%)				Esneklik:	-0,73099933
Y	İmalat Sanayii'nde Sektörelarası Genel Gini Katsayısı					

Anılan ilişki Şekil 4'de yer alan fonksiyon, sendikaların ücretler üzerindeki etkisi arttıkça Gini katsayılarının gittikçe düştüğünü göstermektedir. Bağımsız değişken olarak sendikaların ücretler üzerindeki etkisi, Gini katsayılarındaki değişimin %96,82'sini açıklamaktadır. Aşağıdaki şekilde yer alan regresyon denklemine göre sendikaların ücretler üzerindeki etkisi 1 birim arttığında Gini katsayısı 0,0053 kadar azalmaktadır.

Söz konusu ilişki Tablo 5'de yer alan verilerden de anlaşılmaktadır. Anılan verilere göre, sendikaların ücretler üzerindeki etkisi %1 oranında arttıkça genel Gini ile TİS kapsamı dışındaki Gini katsayıları arasındaki fark %1,13594 oranında azalmaktadır. Bu durum TİS kapsamına giren işyerleri

itibariyle, sendikaların ücretler üzerindeki etkisi arttıkça Gini katsayısının küçüldüğünü göstermektedir. Bu olgu da, genel Gini katsayısının azalması yönünde bir sonuç doğurmaktadır. Çünkü genel Gini katsayılarının temsil ettiği eşitsizlik alanına giren ücretlerin içerisinde yer alan TİS kapsamındaki ücretlerin arasındaki eşitsizliğin azalması genel eşitsizliğin düşmesine neden olmaktadır.

Tablo 5: Sendikaların Ücretler Üzerindeki Etkisi İle Genel Ve TİS Kapsamı Dışındaki Gini Farkları Arasındaki İlişki

Çoklu R	0,9600754	Y=0,396258-0,00334X			F	Anlamlılık F
R ²	0,9217447				188,4591	2,86E-10
Ayarlı R ²	0,9168538		Katsayılar	Standart Hata	t Stat	P-değeri
Standart Hata	0,0347808	Kesişim	0,396258	0,017403	22,76979	1,28E-13
Gözlem	18	X	-0,00334	0,000244	13,728	2,86E-10
X	Sendikaların Ücret Üzerindeki Etkisi (%)				Esneklik: -1,13594	
Y	Genel Gini ile TİS Kapsamı Dışındaki Gini Farkları					

Bu durum Tablo 6’da açıkça görülmektedir. Anılan tabloya göre TİS kapsamına giren işyerleri itibariyle sektörlerarası Gini katsayısı %1 oranında arttığında genel Gini katsayısı %5,293417 oranında büyümektedir. Yani bu olgu, aynı zamanda, TİS kapsamına giren işyerleri itibariyle sektörlerarası Gini katsayısının küçülmesi halinde, genel Gini katsayısının da düşmesi anlamına gelmektedir.

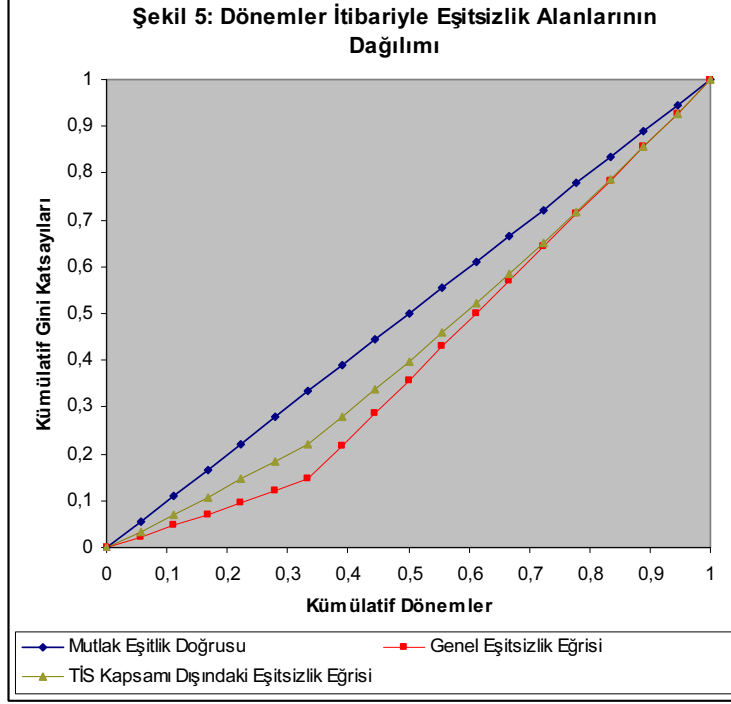
Tablo 6: TİS Kapsamındaki Gini Katsayıları İle Genel Ve TİS Kapsamı Dışındaki Gini Farkları Arasındaki İlişki

Çoklu R	0,9019786	Y= -0,79651+5,36069X			F	Anlamlılık F
R ²	0,8135654				69,82098	3,14E-07
Ayarlı R ²	0,8019132		Katsayılar	Standart Hata	t Stat	P-değeri
Standart Hata	0,0536841	Kesişim	0,79651	0,118205	-6,73841	4,76E-06
Gözlem	18	X	5,36069	0,641546	8,355895	3,14E-07
X	TİS Kapsamında Sektörler Arası Bütüt Kazanç Gini Katsayıları				Esneklik: 5,293417	
Y	Genel Gini ile TİS Kapsamı Dışındaki Gini Farkları					

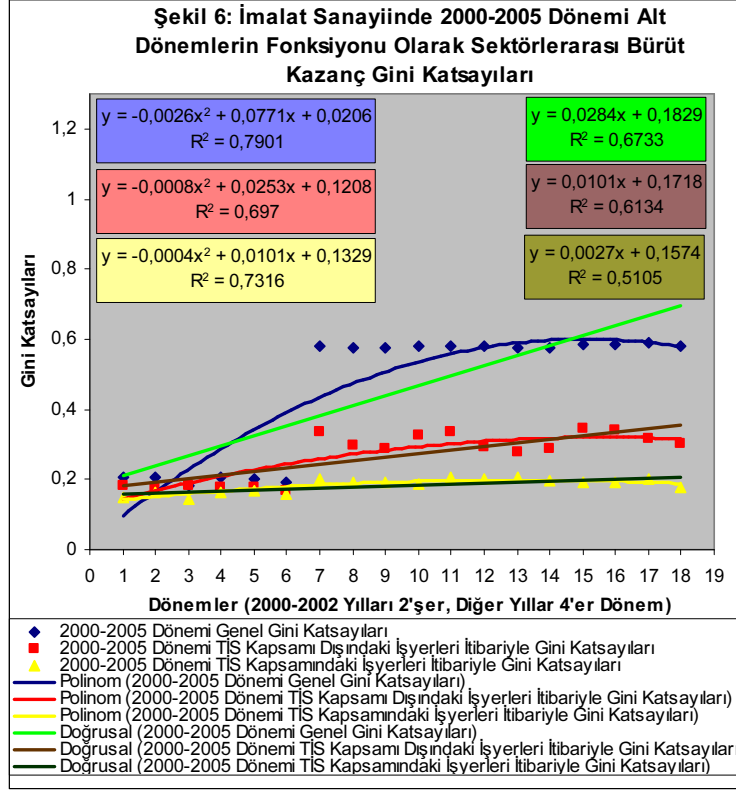
2.3.2. İmalat Sanayiinde Genel, TİS Kapsamında Olan Ve Olmayan İşyerleri İtibariyle Ücret Farkları

Aşağıda Şekil 5’de 18 döneme ait Gini katsayıları Lorenz eğrileriyle gösterilmiştir. Mutlak eşitlik doğrusu ile genel eşitsizlik eğrisi arasında kalan alan 18 dönemlik sektörlerarası eşitsizlik alanını temsil etmektedir. Buna karşın mutlak eşitlik doğrusu ile TİS kapsamı dışındaki eşitsizlik eğrisi arasındaki alan ise TİS kapsamı dışındaki işyerleri itibariyle 18 dönemlik sektörlerarası eşitsizlik alanını göstermektedir. Bu iki alan arasındaki fark ise 18 dönemde TİS’leri yoluyla elde edilen ücret artışlarının genel Gini katsayılarına ne kadar katkıda bulunduğunu temsil etmektedir. Ancak burada dikkat edilmesi gereken husus, aşağıdaki şekilde yer alan alanların TİS’leri

kapsamında olan işyerleri ile olmayan işyerleri arasındaki ücret farklılaşmalarının sektörelarası ücret eşitsizliklerini 18 dönemlik sürede hangi yönde etkilediğini konu almasıdır. Yoksa iki alanın birlikte seyrettiği bir trend değildir.

Gini katsayılarının 18 dönemlik sürede nasıl bir trend izlediği, aşağıda Şekil 6'da görülmektedir. Anılan şekilde Gini katsayılarına ilişkin trendler doğrusal ve parabol fonksiyonlarla modellenmiştir. Her iki model için belirlilik katsayılarının (R^2) orta düzeyin üzerinde olduğu görülmektedir. Fonksiyonlar incelendiğinde, TİS kapsamına giren işyerleri itibariyle sektörelarası ücret eşitsizliklerinin en düşük seviyede seyrettiği anlaşılmaktadır. Buna karşın TİS kapsamı dışındaki işyerleri itibariyle sektörelarası ücret eşitsizlikleri, TİS kapsamına giren işyerlerine oranla, daha yüksek değerlerde seyretilmektedir. Diğer yandan TİS'lerinin kapsam içinkilerle kapsam dışındakiler arasında yarattıkları ücret farkları ile TİS'lerinin kapsamına giren işyerlerinde sendikal rekabetin yarattığı ücret yaklaşmalarının etkileri altında gerçekleşen genel Gini katsayıları ise en yüksek düzeylerde gezinmektedir.

Genel Gini katsayılarının kökenlerine inildiğinde, Tablo 7'de yer alan verilere göre, ortalama değer olarak TİS kapsamı dışındaki işyerleri itibariyle sektörlerarası Gini katsayısı %1 arttığında genel Gini katsayısı %1,099 oranında artış sergilerken; yine ortalama değer olarak TİS kapsamına giren işyerleri itibariyle sektörlerarası Gini katsayısı %1 arttığında genel Gini katsayısı %1,170 oranında artış göstermektedir. Ancak buradan, TİS kapsamındaki işyerleri itibariyle sektörlerarası Gini katsayılarının, TİS kapsamı dışındaki işyerleri itibariyle sektörlerarası Gini katsayılarına oranla, genel Gini katsayılarına daha fazla katkı sağladığı sonucu çıkarılmamalıdır. Çünkü, TİS kapsamı dışındaki işyerleri itibariyle sektörlerarası Gini katsayıları, TİS kapsamındaki işyerleri itibariyle sektörlerarası Gini katsayılarına oranla, oldukça yüksek değerlerde seyretmektedirler. Dolayısıyla TİS kapsamındaki işyerleri itibariyle sektörlerarası Gini katsayısının regresyon denklemindeki katsayısının, TİS kapsamı dışındaki işyerleri itibariyle sektörlerarası Gini katsayısının regresyon denklemindeki katsayısına oranla büyük olmasına rağmen, TİS kapsamı dışındaki işyerleri itibariyle sektörlerarası Gini katsayıları, TİS kapsamındaki işyerleri itibariyle sektörlerarası Gini katsayılarına oranla daha etkilidirler.

Tablo 7: Genel Gini Katsayısının Kökenleri

Çoklu R	0,97448	Y= -0,575094604+1,862773559 X ₁ +2,892962876 X ₂			F	Anlamlılık F
R ²	0,94961		Katsayılar	Standart Hata	t Stat	P-değeri
Ayarlı R ²	0,94289	Kesişim	-0,57509460	0,12306654	4,673037749	0,00030028
Standart Hata	0,04418	X ₁	1,86277356	0,29375153	6,34132372	1,32374E-05
Gözlem	18	X ₂	2,89296288	0,99229735	2,915419339	0,01065609
X ₁	TİS Kapsamı Dışındaki İşyerleri İtibariyle Sektörel Gini Katsayıları				Esneklik: 1,099654593	
X ₂	TİS Kapsamındaki İşyerleri İtibariyle Sektörel Gini Katsayıları				Esneklik: 1,170281876	
Y	Sektörel Genel Gini Katsayısı					

2.3.3. İmalat Sanayiinde İşçi Devri ve Ücret Farkları

İmalat sanayiinde işçi devrinin sektörlerarasındaki dağılımının yarattığı sektörlerarası ücret eşitsizliklerinin ölçümünde, kapasite kullanımındaki dalgalanmalar kriter olarak alınmıştır. Ancak sendikaların ücret üzerindeki etkisi, kapasite kullanım oranının etkisi altında olduğu için, ikisinin de birlikte bağımsız değişken olarak alındığı regresyon analizi anlamlı çıkmamıştır. Çünkü bu değişkenler bir birinden etkilenmektedir. Daha doğrusu kapasite kullanım oranı, bir taraftan sendikaların üye sayısını yükselterek pazarlık güçlerinin artmasına neden olurken; diğer taraftan TİS yapılan işyerlerinde işe yeni giren işçilerin ücretlerinin düşük olması nedeniyle ücret ortalamalarını düşürdüğü için, sendikaların ücretler üzerindeki etkisinin olduğundan daha düşük gözükmesine yol açar. Buna karşın kapasite kullanım oranının düşmesi halinde tam tersi gerçekleşir. Tablo 8'de ortalama değer olarak kapasite kullanım oranı %1 arttıkça sendikaların TİS yoluyla sendikalı ve sendikasız işçi ücretleri arasında yarattığı fark %8,442 oranında azalmaktadır (R²: 0,5093). Bu durum, TİS kapsamında olan işyerlerinde kapasite kullanım oranlarının TİS kapsamı dışındaki işyerlerine oranla daha fazla artması sürecinde yeni işe giren kimselerin çalışmakta olan işçilere oranla çok daha düşük ücretle işe başlamaları ve ücret ortalamalarını düşürmesinden kaynaklanmaktadır. Görüldüğü üzere, kapasite kullanım oranlarındaki dalgalanmalar bir yandan sendikaların ücret artışları üzerindeki tesirlerini etkilemekte diğer yandan işçi devrine yol açarak kıdemli ve kıdemsiz işçiler arasında ücret farklarını artırmaktadır. İşçi devrinin sektörlerarasındaki dağılımındaki farklar da sektörlerarası ücret farklarına neden olmaktadır.

Tablo 8: Kapasite Kullanım Oranı İle Sendikaların Ücretler Üzerindeki Etkisi Arasındaki İlişki

Çoklu R	0,71364	Y= 595,0371-6,796365X ₁			F	Anlamlılık F
R ²	0,50928		Katsayılar	Standart Hata	t Stat	P-değeri
Ayarlı R ²	0,478601	Kesişim	595,0371	130,692133	4,552968	0,000326
Standart Hata	25,0059	X	6,796365	1,66785617	4,07491	0,000882
Gözlem	18					
X	İmalat Sanayiinde Kapasite Kullanım Oranı				Esneklik: -8,44201	
Y	Sendikaların Ücret Üzerindeki Etkisi					

Yukarıda anılan iki değişkenin bir biriyle örtüşmesi nedeniyle, iki bağımsız değişkeni içeren bir regresyon modeli oluşturulamadığı için, aynı olgu kapasite kullanımı ile genel Gini katsayıları arasındaki ilişki bağlamında analiz edilmiştir. Tablo 9'da yer alan verilere göre, ortalama değer olarak kapasite kullanım oranı %1 arttığında sektörlerarası genel Gini katsayısının %6,4647 oranında artış gösterdiği görülmektedir. Bu sonuç sendikaların ücretler üzerindeki etkisi ile genel Gini katsayısı arasındaki negatif ilişkiyi doğrulamaktadır. Mamafih kapasite kullanım oranının artışı sendikaların ücretler üzerindeki etkisini işe giren yeni işçilerin ücretlerinin daha düşük olması nedeniyle rakamsal olarak küçültmekte (çünkü sendikaların ücretler üzerindeki etkisi ile Gini katsayısı arasında negatif ilişki mevcuttur*), sendikal etkinin küçülmesi halinde Gini katsayısı büyümektedir. Dolayısıyla kapasite kullanımı artışıyla Gini katsayıları arasında pozitif bir ilişki ortaya çıkmaktadır. Bu durum imalat sanayiinde kapasite kullanımındaki artışın farklı sektörlerde çok farklı büyüklüklerde ve farklı yönlerde ortaya çıktığını göstermektedir.

Tablo 9: Kapasite Kullanım Oranı İle Gini Katsayısı Arasındaki İlişki

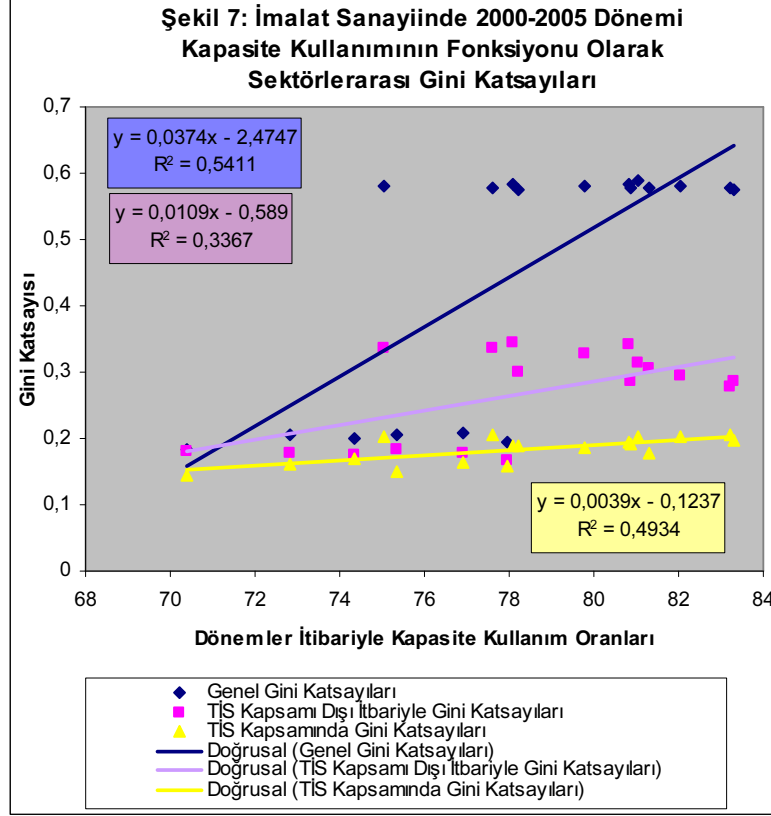
Çoklu R	0,7356289	Y= -2,474725043+0,037398977X ₁			F	Anlamlılık F
R ²	0,5411499				18,8698	0,0005025
Ayarlı R ²	0,5124718	Katsayılar	Standart Hata	t Stat	P-değeri	
Standart Hata	0,1290806	Kesişim	2,474725043	0,674632429	-3,6683	0,0020771
Gözlem	18	X	0,03739898	0,008609469	4,34394	0,0005025
X	İmalat Sanayii Kapasite Kullanım Oranı				Esneklik: 6,464741903	
Y	Sektörlerarası Genel Gini Katsayısı					

Diğer yandan, imalat sanayiinde kapasite kullanımındaki artışın TİS kapsamında olan ve olmayan işyerlerine aynı şekilde yansıdığını varsaydığımızda, Şekil 7'deki fonksiyonlar elde edilmektedir. Anılan şekilde, kapasite kullanım oranlarının fonksiyonu olarak ele alınan Gini katsayıları TİS kapsamındaki işyerleri itibariyle en düşük seviyelerde seyretmektedir. Ayrıca Şekil 6 ile karşılaştırıldığında, TİS kapsamındaki Gini fonksiyonlarının belirlilik katsayılarının (Şekil 6'da R²: 0,5105; Şekil 7'de R²: 0,4934) oldukça yakın oldukları görülmektedir. Buna karşın, her iki şekilde de TİS kapsamı dışındaki işyerleri itibariyle Gini katsayılarının daha yüksek düzeyde seyretmesine rağmen, anılan işyerleri itibariyle Gini fonksiyonlarının belirlilik katsayılarının (Şekil 6'da R²: 0,6134; Şekil 7'de R²: 0,3367) birbirinden oldukça farklı olduğu görülmektedir. Bu durum, imalat sanayiinde kapasite kullanımındaki değişimin farklı sektörlerde çok daha farklı yansıdığını göstermektedir. Çünkü belirlilik katsayıları arasındaki farkın büyük olması, imalat sanayiinde sektörlerarası Gini katsayılarının, kapasite kullanımının fonksiyonu olarak ele alınan ana trendin etrafında daha fazla dağılması anlamına gelmektedir. Bu olgu da, sonuçta TİS kapsamı dışındaki işyerleri itibariyle farklı sektörlerde işçi devrinin çok farklı büyüklüklerde ve farklı yönlerde gerçekleştiğini ortaya koymaktadır. Ayrıca

* Bknz: Tablo 4.

Şekil 7'de yer alan genel Gini fonksiyonu, TİS kapsamında olan ve olmayan işyerlerinin tümü itibariyle ana eğilimi ifade etmektedir.

3. SONUÇ

Ekonometrik çalışmalarda farklı sonuçlara ulaşılsa da, işlerin gerektirdiği nitelikler ve olumsuz çalışma koşullarının yanı sıra, işçilerin ölçülemeyen niteliklerindeki farklılıklar, sermaye stoklarının teknolojik yapısı ve emeğin örgütsel yeteneklerindeki farklılıklar, diskriminasyon, tekel ya da oligopolistik yoğunluk farklılıkları, deneyim ve beceri birikimlerinin kusurlu dağılımı, sendikalaşma oranlarındaki dağılım, inovasyon düzeylerindeki farklılıklar, iş sürelerinin dağılımı, işçi devrindeki farklılıklar ve her sektörün kendine özgü sosyolojik özellikleri sektörel ücret farklarını etkilemektedir.

Ülkemizde imalat sanayii'nde, ortalama değer olarak dönem sayısı %1 arttığında, sektörel ücret farklarının ölçüm kriteri olarak genel Gini katsayısı yaklaşık %3,84 civarında artış göstermektedir ($R^2: 0,6733$). Buna karşın, toplu iş sözleşmesi kapsamındaki iş yerleri itibariyle, ortalama değer

olarak dönem sayısı %1 arttığında Gini katsayısı yaklaşık %0,14 civarında artış sergilemektedir (R^2 : 0,5105). Ancak dönemler ile Gini katsayıları arasındaki ilişki parabol fonksiyonla ifade edildiğinde, toplu iş sözleşmesi kapsamındaki iş yerlerinde, son dönemlerde Gini katsayısının düşme eğilimine girdiği görülmektedir (R^2 : %73).

Diğer yandan TİS kapsamı dışındaki işyerleri itibariyle Gini katsayıları, TİS kapsamına giren işyerlerine oranla, daha yüksek değerlerde seyretmektedir. Ayrıca sendikaların ücret üzerindeki etkisi ortalama değer olarak %1 oranında arttığında genel Gini ile TİS kapsamı dışındaki Gini katsayıları arasındaki fark %1,1359 oranında azalmaktadır. Bu durum sendikaların ücretler üzerindeki etkisi arttıkça genel Gini katsayısının küçüldüğünü göstermektedir (R^2 : 0,9217). Ayrıca ortalama değer olarak TİS kapsamı dışındaki işyerleri itibariyle sektörlerarası Gini katsayısı %1 arttığında genel Gini katsayısı %1,099 oranında; buna karşın, TİS kapsamına giren işyerleri itibariyle sektörlerarası Gini katsayısı %1 arttığında genel Gini katsayısı %1,170 oranında artış sergilemektedir.

Sendikaların toplu pazarlık gücü ile kapasite kullanım oranının birbirini etkileyen değişkenler olması nedeniyle, bunların her ikisinin de birlikte bağımsız değişken olarak alındığı regresyon analizi anlamlı çıkmamıştır. Bu nedenle, sendikaların ücretler üzerindeki etkisi ile Gini katsayıları arasında yapılan analiz tekrar kapasite kullanımını ile genel Gini katsayıları arasında gerçekleştirilmiştir. Analiz sonuçlarına göre, ortalama değer olarak kapasite kullanım oranı %1 arttığında sektörlerarası genel Gini katsayısının %6,4647 oranında artış göstermektedir (R^2 : 0,5411). Bu da imalat sanayiinde kapasite kullanımındaki artışların farklı sektörlerde çok farklı büyüklüklerde ortaya çıktığını göstermektedir.

Sonuç olarak imalat sanayiinde sektörlerarası ücret farkları hem sendikaların toplu pazarlık gücünün hem de işçi devrinin farklı sektörlerde farklı boyutlarda gerçekleşmesinin etkisi altındadır. Çalışmada gerçekleştirilen ölçümlerde, Gini katsayılarını açıklayan değişkenler olarak ele alınan sendikal etki içinde kapasite kullanım oranı; kapasite kullanım oranının etkisi içerisinde sendikal etki mevcuttur. Çünkü bu değişkenlerin her ikisi de bir birini etkilemektedir.

KAYNAKÇA

1. BESTER, Helmut and PETRAKİS, Emmanuel (2003), “Wages and Productivity Growth in a Competitive Industry”, Journal of Economic Theory, 109, pp: 52-69.
2. BLANCHFLOWER, David (1986), “Wages and Concentration in British Manufacturing”, Applied Economics, 18, pp: 1025-1038.

3. BROWN, Charles (1980), "Equalizing Differences in the Labor Market" The Quarterly Journal of Economics, February, Published by John Wiley-Sons, Inc, pp:113-134.
4. GOUX, Dominique and MAURIN, Eric (1999), "Persistence of Interindustry Wage Differentials: A Reexamination Using Matched Workers-Firm Panel Data", Journal of Labor Economics, Vol. 17, No. 3, pp:492-533.
5. HEYWOOD John S. (1986), "Labor Quality and the Concentration-Earnings Hypothesis", The Review of Economics and Statistics, 68, May, pp: 342-346.
6. KRUEGER Alan B. and SUMMERS Lawrence H. (1988), "Efficiency Wages and the Inter-Industry Wage Structure", Econometrica, Vol, 56, No.2, March, pp: 259-293.
7. MASON, Patrick L. (1995), "Race, Competition and Differential Wages", Cambridge Journal of Economics, 19, pp: 545-567.
8. PUGEL, Thomas A. (1980), "Profitability, Concentration and the Interindustry Variation in Wages", Review of Economics and Statistics, 62, pp: 248-253.
9. SANIDAS, Elias (2004), "Technology, Technical and Organizational Innovation, Economic and Societal Growth", Technology in Society, 26, pp, 67-87.
10. SMITH, Robert S. (1979), "Compensating Wage Differentials and Public Policy: a Review", Industrial and Labor Relations Review, Vol. 32, No. 3, April.
11. <http://www.die.gov.tr/TURKISH/SONIST/ISGUCU/kazanc/210601.xls>, Erişim: 09.04.2006.
12. <http://www.die.gov.tr/TURKISH/SONIST/ISGUCU/kazanc/210601.xls>, Erişim: 09.04.2006.
13. <http://www.die.gov.tr/TURKISH/SONIST/ISGUCU/kazanc/210601.xls>, Erişim: 09.04.2006.
14. <http://www.die.gov.tr/TURKISH/SONIST/ISGUCU/kazanc/211103.xls>, Erişim: 09.04.2006.
15. <http://www.die.gov.tr/TURKISH/SONIST/ISGUCU/kazanc/191004tt4.gif>, Erişim: 09.04.2006.

16. <http://www.die.gov.tr/TURKISH/SONIST/ISGUCU/kazanc/191004tt5.gif>, Erişim: 09.04.2006.
17. <http://www.die.gov.tr/TURKISH/SONIST/ISGUCU/kazanc/191004tt6.gif>, Erişim: 09.04.2006.
18. <http://www.die.gov.tr/TURKISH/SONIST/UCRET/t428032005.xls>, Erişim: 09.04.2006.
19. <http://www.die.gov.tr/TURKISH/SONIST/UCRET/t528032005.xls>, Erişim: 09.04.2006.
20. <http://www.die.gov.tr/TURKISH/SONIST/UCRET/t628032005.xls>, Erişim: 09.04.2006.
21. http://www.die.gov.tr/TURKISH/SONIST/ISGUCU/kazanc/t4_290306.xls, Erişim: 09.04.2006.
22. <http://ekutup.dpt.gov.tr/tg/index.asp?yayin=teg&yil=0&ay=0>, Temel Ekonomik Göstergeler Şubat. 2006, Erişim: 09.04.2006.